



DeLageWaard

Christelijke Scholengemeenschap
voor vmbo, mavo, havo en vwo

Protocol dyslexie

Havo/vwo

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Visie en beleid	5
1. Wat is dyslexie?	6
2. Begeleiding leerling met dyslexie	6
Welke problemen ervaren dyslectische leerlingen in het Voortgezet onderwijs?	6
Begeleidingsplan	6
Dyslexiekaart	6
Individuele begeleiding	7
Klassikale begeleiding	7
3. Signalering	8
De procedure in de brugklas	8
Procedure in de overige klassen	9
4. Onderzoek	10
Didactische achterstand	10
Didactische resistentie	10
Exclusiefactoren	10
Het dyslexieonderzoek	10
5. Compenserende (faciliterende) en dispenserende maatregelen.	11
Compenserende maatregelen voor lezen:	11
Compenserende maatregelen voor spellen/schrijven:	11
Compenserende maatregelen voor toetsing:	11
Compenserende maatregelen voor beoordeling:	11
Welke dispenserende (vrijstellingen) maatregelen zijn er?	11
Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Nederlands	11
Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Engels	12
Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Duits	12
Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Frans	12
6. Toets- en examenfaciliteiten	13
Dispensatie moderne vreemde taal	13
7. Procedure aanvraag aangepast programma of vrijstelling	14
8. Tips en adviezen voor thuis	15
Alle vakken	15
Talen algemeen	15
Nederlands	15

Engels	16
Rekenen/Wiskunde	16
Tips voor leerlingen met dyslexie en/of voor hun ouder(s)/verzorger(s)	16
Bijlage 1: Begeleidingsplan (format)	17
Bijlage 2: Dyslexiekaart (format)	18
Bijlage 3: Extra uitleg over het spraak- en taalsoftware TextAid	20

Voorwoord

Het huidige dyslexieprotocol van CSG De Lage Waard stamt uit 2015. In de tussentijd zijn er tal van ontwikkelingen gaande in de ondersteuning aan dyslectische leerlingen. Het blijkt een continu proces dat door maatschappelijke veranderingen om aanpassingen vraagt. Onder andere gewijzigde exameneisen en voortschrijdende ontwikkeling van ondersteunende technologie maken dat het protocol aan herziening toe is.

Een andere reden voor aanpassing van het protocol is de toename van het aantal dyslexieverklaringen in het voortgezet onderwijs; dit vraagt om een aanscherping van de criteria met het oog op het doorverwijzen voor onderzoek.

Dit protocol omschrijft hoe wij als CSG De Lage Waard, locatie Vijzellaan, praktisch invulling geven aan het Dyslexie Protocol Voortgezet Onderwijs (2013).

Papendrecht, juli 2020

Jacoline Hamerpagt-Baerveldt

Dyslexiecoach

Tianne Plomp- van Loon

Zorgcoördinator

Visie en beleid

Het uitgangspunt van de begeleiding aan leerlingen met dyslexie op CSG De Lage Waard is dat zij een opleiding kunnen volgen, passend bij hun cognitieve mogelijkheden. De ambitie is om hun te leren omgaan met de gestelde diagnose dyslexie en zo goed mogelijk voor te bereiden op het hoger beroepsonderwijs (hbo) of het wetenschappelijk onderwijs (wo).

Vanuit dit perspectief wordt er gekeken in welke mate de dyslectische leerling zelfstandig in staat is het curriculum te doorlopen en in welke mate de leerling ondersteuning behoeft. De ondersteuning kan zowel intern als extern geboden worden. De school biedt de faciliteiten en vrijstellingen aan die binnen de mogelijkheden vallen van de Wet Voortgezet Onderwijs en het Examenbesluit Voortgezet Onderwijs. In het protocol staan deze beschreven. Daarnaast is er in het protocol aandacht voor de 'inspanningsverplichtingen' van een dyslectische leerling.

Het protocol beoogt dat:

- dyslectische leerlingen een opleiding kunnen volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten (gebaseerd op een IQ-test, en/of CITO scores, en/of leerresultaten) in staat zijn;
- dyslectische leerlingen zelfstandig kunnen omgaan met hun dyslexie;
- dyslectische leerlingen zich blijven inzetten om hun functionele lees- en schrijfvaardigheden te vergroten en zo nodig te werken met (ICT-)hulpmiddelen.

1. Wat is dyslexie?

Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking (Stichting Dyslexie Nederland). Indien er dyslexie is vastgesteld, behoudt deze verklaring de gehele schoolloopbaan haar geldigheid. Dit geldt dus ook als de diagnose is vastgesteld tijdens de basisschoolperiode.

2. Begeleiding leerling met dyslexie

Indien er bij een leerling van de CSG De Lage Waard sprake is van dyslexie, wordt aan de leerling, ouder(s)/verzorger(s) gevraagd om de dyslexieverklaring in te leveren bij de leerjaarcoördinator. Bij voorkeur dient deze verklaring tezamen met het onderzoeksrapport en de handelingsgerichte adviezen te worden ingediend.

Wanneer de leerling met een dyslexieverklaring zich aanmeldt op de CSG De Lage Waard, vindt er een gesprek plaats met ouder(s) en/of verzorger(s), de desbetreffende leerling en de dyslexiecoach. Tijdens dit gesprek worden de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart gebracht. Er wordt in het gesprek een begeleidingsplan en dyslexiekaart opgesteld (zie Bijlage 1).

Welke problemen ervaren dyslectische leerlingen in het Voortgezet onderwijs?

In het voortgezet onderwijs kunnen leerlingen met dyslexie veel moeite hebben met:

- lezen en/ of spellen op woordniveau bij Nederlands;
- de moderne vreemde talen (nieuwe klank-tekenkoppelingen, ingewikkelde spellingafspraken);
- het snel en accuraat kunnen lezen (decoderen) van teksten bij alle vakken;
- het snel en accuraat kunnen spellen (coderen) bij functioneel schrijven bij alle vakken.

De moeilijkheden die een leerling met dyslexie ervaart, kunnen per leerling zeer verwisselend zijn. De begeleiding van de leerlingen vraagt om maatwerk en kent, naast het opstellen van een begeleidingsplan en een dyslexiekaart, geen standaard invulling. Daarbij is het van belang dat de ondersteuning te realiseren valt in de alledaagse onderwijspraktijk. Vanwege dit spanningsveld is het belangrijk om met elkaar in gesprek te blijven.

Begeleidingsplan

In het begeleidingsplan wordt beschreven welke ondersteuning een leerling nodig heeft en op welke manier dit kan worden gerealiseerd (zie bijlage 1). Daarbij zal in het gesprek ook aandacht zijn voor de manier waarop de ondersteuningsbehoeften van de leerling vertaald kunnen worden naar de onderwijspraktijk van de CSG De Lage Waard.

Dyslexiekaart

Voor de leerling met dyslexie wordt een dyslexiekaart opgesteld (zie bijlage 2). Deze kaart is de gehele schoolloopbaan van de leerling geldig, maar kan indien nodig aangepast worden aan de actuele situatie van de desbetreffende leerling. Op de dyslexiekaart staan de compenserende

maatregelen voor de leerling en de 'inspanningen' die van de leerling wordt verwacht. De dyslexiekaart kan in de lessen gebruikt worden, zodat de leerling aan de docenten kenbaar kan maken dat er bij hem/haar dyslexie is vastgesteld. De dyslexiekaart wordt, zoals eerder genoemd, met de leerling opgesteld en per Pdf-bestand naar de leerling verzonden. De leerling kan de kaart printen en laten plastificeren bij de Reproruimte.

Individuele begeleiding

De mentor is het eerste aanspreekpunt voor de leerling en diens ouder(s)/verzorger(s). De mentor kan op basis van de gestelde vragen inschatten welke vervolgstappen voor de leerling passend zijn en/of de leerjaarcoördinator of dyslexiecoach raadplegen. Bij vragen gerelateerd aan de lees- en spellingproblemen, kan er een gesprek tussen de leerling, diens ouder(s)/verzorger(s) en de dyslexiecoach plaatsvinden. Wanneer meer ondersteuning nodig blijkt, wordt de leerling verwezen naar een extern bureau. Remedial Teaching wordt op CSG De Lage Waard niet geboden.

Klassikale begeleiding

Afhankelijk van de onderwijsbehoeften van dyslectische leerlingen kunnen klassikale ondersteuningslessen worden georganiseerd.

3. Signalering

CSG De Lage Waard organiseert voor alle brugklasleerlingen een dyslexiescreening. Wanneer dyslexie reeds op de basisschool is vastgesteld, behoudt de dyslexieverklaring haar geldigheid gedurende de gehele schoolloopbaan.

Op basis van welke informatie wordt de screening uitgevoerd?

- Door afname van signaleringstoetsen in de brugklas
 - Het zinnendictee
 - De stillestoets
- Dossieranalyse basisschool
 - *Onderwijskundig Rapport (OKR)*
 - *Groeps- en handelingsplannen*
 - *Leerling- en Onderwijs-Volg-Systeem (LOVS)*
 - *Overige documenten die van belang kunnen zijn*
- Het gesprek met ouder(s) en/of verzorger(s) en eventueel aanvullende documenten, zoals eerder onderzoek of handelingsplannen van een extern bureau.

Op de CSG De Lage Waard verloopt het bovenstaand proces op de volgende wijze;

De procedure in de brugklas

In de brugklas wordt de volgende procedure gehanteerd:

- De mentor screent de mentorleerlingen en kijkt of er in het Onderwijskundig Rapport (OKR) mogelijk wordt gesproken over een vermoeden van dyslexie.
- De mentor benadert de dyslexiecoach met de vraag of er bij deze leerling(en) dossieranalyse verricht kan worden.
- De dyslexiecoach bekijkt het dossier en onderzoekt of dat de leerling mogelijk in aanmerking komt voor een dyslexieonderzoek. Tevens neemt de dyslexiecoach contact op met ouder(s)/verzorger(s) wanneer benodigde documentatie ontbreekt. Vervolgens worden de resultaten van de signaleringstoetsen afgewacht.
- De afname van de signaleringstoetsen wordt door de docenten Nederlands afgenomen en gescoord.
- De dyslexiecoach analyseert het dossier, waaronder ook de resultaten van de screening, en bepaalt of verdere screening nodig is.
- De dyslexiecoach neemt, in overeenstemming met ouder(s)/verzorger(s) aanvullende lees- en spellingtesten af.
- De dyslexiecoach bespreekt de bevindingen met de poortwachter van het Samenwerkingsverband Drechtstreden.
- De dyslexiecoach koppelt zijn/haar bevindingen terug richting ouder(s)/verzorger(s), mentoren en leerling. Indien een leerling mogelijk in aanmerking komt voor een onderzoek wordt door de dyslexiecoach, met toestemming van ouder(s)/verzorger(s), een onderzoeksbureau benaderd.

Procedure in de overige klassen

Wanneer een leerling op een later moment dan de brugklas instroomt kan, op verzoek van ouder(s), mentoren en/of de leerjaarcoördinator, de dyslexiecoach een dossieranalyse verzorgen.

Er kan geen vaststaande procedure worden beschreven. De procedure is afhankelijk van het leerjaar van de leerling, de resultaten van de leerling en de beschikbare dossiergegevens. Indien er een verzoek tot screening wordt ingediend bij de dyslexiecoach, zal de dyslexiecoach het contact met ouder(s)/verzorger(s) onderhouden. Wanneer de screening is afgerond, worden de bevindingen door de dyslexiecoach aan de ouder(s)/verzorger(s), de mentor en/of leerjaarcoördinator teruggekoppeld.

4. Onderzoek

Indien er bij een leerling sprake is van hardnekkige lees- en spellingproblemen, wordt er nadere screening verricht om te inventariseren of een leerling in aanmerking komt voor een dyslexieonderzoek. Hierbij wordt nagegaan of een leerling voldoet aan de criteria didactische achterstand en didactische resistentie. Deze bevindingen worden, zoals benoemd, met de poortwachter van het Samenwerkingsverband Drechtstreden besproken, waarna de dyslexiecoach eventueel, met toestemming van ouders, een onderzoeksbureau benadert.

Didactische achterstand

Met een achterstand wordt bedoeld dat het niveau van het lezen en/of spellen op woordniveau beduidend en kwantificeerbaar lager is dan wat op grond van de chronologische leeftijd van het individu verwacht mag worden. Er moet sprake zijn van een significante achterstand.

Didactische resistentie

Hardnekkig betekent dat het probleem met lezen en/of spellen gedurende minimaal 6 maanden aanwezig moet zijn ondanks interventies gericht op het remediëren ervan. De achterstand is dus persistent en daarbij resistent voor instructie, kortom hardnekkig.

Exclusiefactoren

Daarnaast dient er gekeken te worden naar de exclusiefactoren, ofwel de factoren die uitgesloten moeten worden als verklaring van hardnekkige problemen in lezen en/of spellen. Dit zijn onder meer: algemene verstandelijke beperkingen, doof- of slechthorendheid, blind- of slechtziendheid, neurologische stoornissen, onvoldoende beheersing van de instructietaal en algemene omgevingsfactoren, zoals inadequaat onderwijs.

Het dyslexieonderzoek

Indien de leerling, op basis van de bovenstaande criteria, ontvankelijk is voor een onderzoek, wordt er door de dyslexiecoach, met toestemming van ouders, contact opgenomen met een onderzoeksbureau.

Nadat het onderzoek is afgerond en de uitslag bekend is, worden de resultaten door de desbetreffende instantie met ouder(s)/verzorger(s) en school besproken en worden passende vervolgstappen bepaald (onafhankelijk van de uitkomst). Indien er sprake is van dyslexie, ontvangt de leerling een dyslexiekaart.

5. Compenserende (faciliterende) en dispenserende maatregelen.

Het initiatief voor het aanvragen van faciliteiten ligt bij ouder(s)/verzorger(s) en de leerling. Voor de uitvoering (implementatie) van deze faciliteiten ligt de verantwoordelijkheid bij de docent en de leerling. Hieronder staan een aantal voorbeelden van deze compenserende maatregelen. Dit zijn mogelijke maatregelen die kunnen worden toegepast, afhankelijk van de onderwijsbehoeften van de leerling, de huidige wet- en regelgeving en het schoolbeleid.

Compenserende maatregelen voor lezen:

- Teksten in de klas mogen worden voorgelezen;
- Opdrachten op schrift met meer witruimte tussen de verschillende opdrachten;
- Een gekleurd leesliniaal;
- ICT-hulpmiddelen, zoals een spraak- en taalsoftware, toegestaan bij het lezen van teksten;
- Extra tijd voor oefeningen en opdrachten.

Compenserende maatregelen voor spellen/schrijven:

- kopieën van aantekeningen en bordschema's geven (door docent of medeleerling);
- spellinglijsten en regelkaarten bij het maken van de opdrachten (niet bij toetsen);
- een elektronisch woordenboek bij het maken van de opdrachten (niet bij toetsen);
- een tekstverwerker / laptop (eventueel met spraakherkenning);
- computer als schrijfgerei

Compenserende maatregelen voor toetsing:

- vragen voor proefwerk niet dicteren of op het bord zetten;
- proefwerken in een speciaal lettertype en lettergrootte geven (Arial 12);
- opdrachten voor toetsen op de computer of op usb-stick zetten;
- extra tijd geven voor het maken van een proefwerk;
- indien de wijze van toetsen niet aansluit, kan in overleg ook mondeling getoetst worden.

Compenserende maatregelen voor beoordeling:

- aangepaste beoordeling voor spelling Nederlands;
- aangepaste beoordeling voor spelling vreemde talen;

Welke dispenserende (vrijstellingen) maatregelen zijn er?

Wanneer de school dispensatie verleent, betekent dit dat de leerling vrijstelling krijgt van bepaalde taken/vakken te weten:

- de leerling krijgt geen voorleesbeurten;
- andere beoordeling van de spelling;
- minder boeken op de boekenlijst;
- dispensatie moderne vreemde taal (zie volgende hoofdstuk).

Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Nederlands

- Bij dyslectische leerlingen worden spelfouten alleen aangerekend in spellingtoetsen. Hierbij wordt een soepele beoordeling toegepast. Er wordt bijvoorbeeld gerekend met 'halve fouten'.
- Bij dyslectische leerlingen worden herhalingen van spelfouten niet meegerekend en er wordt een maximum van puntenaftrek voor spelfouten gehanteerd.

- Een fonetische geschreven woorden spelling kan bij dyslectische leerlingen goed gerekend worden, met uitzondering van spellingtoetsen en dictees.

Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Engels

- Als een woord fonetisch wordt geschreven wordt dit bij dyslectische leerlingen als fout niet of minder zwaar gerekend. Dit met uitzondering van grammaticale fouten.
- Spelfouten worden bij dyslectische leerlingen wel aangegeven maar telt de spelling niet of minder zwaar mee op het geheel.
- Bij dyslectische leerlingen worden fouten in het geval van dubbele (mede-)klinkers niet meegerekend. Bijvoorbeeld 'kis' in plaats van 'kiss'. Dit met uitzondering van grammaticale fouten, bijvoorbeeld 'He kiss' in plaats van 'He kissed'.
- Bij dyslectische leerlingen worden fouten door letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties niet meegerekend, bijvoorbeeld: raod (road), truoble (trouble).
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt gelden de bovenstaande regels niet.
- Bij dyslectische leerlingen wordt het werk 'fonetisch nagekeken', dus er wordt anders gelet op spelfouten; wel wordt gelet op zinsbouw.

Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Duits

- Als een woord fonetisch wordt geschreven wordt dit goed gerekend. Dit met uitzondering van grammaticale fouten.
- Als een Umlaut in de grammatica is behandeld en foutief wordt toegepast geldt dit als een hele fout.
- Fouten met betrekking tot (mede)klinkerverdubbeling worden niet meegerekend. Bijv. Monaat of Monnat wordt niet fout gerekend.
- Fouten met betrekking tot letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend. Bijvoorbeeld Truam (Traum).
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, gelden de bovenstaande regels niet.

Specifieke compenserende en dispenserende maatregelen voor toetsen Frans

- Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit goed gerekend bij het produceren van woordjes en/ of zinnen.
- Grammaticale fouten worden fout gerekend in de oefeningen waarin de grammatica expliciet getoetst wordt, bijvoorbeeld bij een toets werkwoordspelling.
- Foutief gebruik van accenten of het niet plaatsen daarvan wordt niet fout gerekend.
- Foutief gebruik van interpunctie en hoofdlettergebruik wordt niet fout gerekend.
- Fouten in dubbele klinkers/medeklinkers worden niet meegerekend. Bijvoorbeeld: file (fille), passepoort (passeport).
- Fouten door letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend. Bijvoorbeeld: rue (reu).
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt wordt het woord fout gerekend. Bijvoorbeeld lion (leeuw) en loin (ver).
- Fouten bij de lidwoorden (le, la, les, un, une) worden ¼ fout gerekend.

6. Toets- en examenfaciliteiten

Voor het treffen van aanpassingen in de wijze van toetsen/examinering bij dyslectische kandidaten is een deskundigheidsverklaring nodig op grond van artikel 55 van het Examenbesluit VO.

CSG De Lage Waard heeft als uitgangspunt dat de maatregelen die geldend zijn voor het school- en centraal examen ook voor de toetsen van toepassing zijn. Als een leerling met dyslexie moeite heeft om het examen in zijn gewone vorm af te leggen, dan kan de examencommissaris van de school kiezen voor een aangepaste afname. Deze aangepaste afname is gebaseerd op het rapport van een deskundige (dat bij de dyslexieverklaring hoort) waarin is aangegeven welke maatregelen nodig zijn. Deze aanpassingen betreffen zowel het schoolexamen als het centraal examen. Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) publiceert jaarlijks een brochure over de mogelijkheden voor kandidaten met een beperking, waaronder dyslexie, bij centrale examens in het voortgezet onderwijs. De brochure verschijnt in september en is geldig voor de centrale examinering direct daarop volgend. De hoofdlijnen en uitgangspunten van deze brochure hebben een langere geldigheid. De brochure is daarom ook bruikbaar bij het overwegen van mogelijkheden voor leerlingen met een beperking bij de start van de bovenbouw of soms zelfs bij de aanvang van het voortgezet onderwijs.

Algemene faciliteiten vanuit de brochure afkomstig vanuit het College voor Toetsen en Examens:

- Verklanking (voorlezen van teksten);
- Extra tijd bij toetsen en examens;
- Gebruik van computergerei als schrijfgerei, waarbij voor dyslectici de spellingcontrole mag worden gebruikt. Leerlingen met een dyslexieverklaring kan worden toegestaan de spellingcontrole uitsluitend bij de volgende centrale examens in te schakelen: Nederlands vwo, Nederlands havo. Alleen als de kandidaat daadwerkelijk spellingfouten maakt, worden conform het correctievoorschrift punten in mindering gebracht;
- Bij gebruik van de computer wordt er op toegezien dat de leerling geen toegang heeft tot hulpmiddelen die niet zijn toegestaan (zie document 'Computer als schrijfgerei' op Examenblad.nl);
- toetsen worden digitaal of in goed leesbaar lettertype (Arial, puntgrootte 12) aangeboden.

De meest recente brochure is te vinden op:

<https://www.examenblad.nl/onderwerp/kandidaten-met-een-beperking>.

Dispensatie moderne vreemde taal

De dispensatie voor een moderne vreemde taal valt ook onder de mogelijke aanpassingen die in het onderwijsprogramma geboden kan worden. Hoewel er een mogelijkheid voor ontheffing is, moedigt CSG De Lage Waard deze mogelijkheid voor dyslectische leerlingen niet aan. Deze ontheffing wordt slechts zeer incidenteel verleend, waarbij tevens wordt gekeken of op termijn het behalen van het diploma in het gedrang komt. Wanneer het redelijkerwijs haalbaar is de taal te blijven volgen, heeft dit de voorkeur. Leerlingen kunnen door de aangeboden vaardigheden (luisteren, lezen, spreken, schrijven) hun zwakke punten wellicht compenseren. Alleen leerlingen die gedurende langere tijd blijf hebben gegeven van voldoende motivatie en inzet komen voor de ontheffingsregeling in aanmerking. De hardnekkigheid van het probleem, die zich uit bij de moderne vreemde talen, moet zijn aangetoond. Het is erg belangrijk dat ouder(s)/verzorger(s) van de leerlingen die een taal willen laten vallen, zich goed informeren over de eisen van de te kiezen vervolgopleiding.

Ouder(s)/verzorger(s) en de leerling onderzoeken dit zelf, eventueel in samenspraak met de leerjaarcoördinator, decaan en/of examencoördinator.

7. Procedure aanvraag aangepast programma of vrijstelling

Voor het aanvragen van een aangepast programma of vrijstelling voor een moderne vreemde taal dienen ouder(s)/verzorger(s) contact op te nemen met de Examencommissie. De Examencommissie neemt de aanvraag in beraad en koppelt dit terug naar ouder(s)/verzorger(s) en naar de betrokkenen in het onderwijs.

8. Tips en adviezen voor thuis

Hieronder kunnen dyslectische leerlingen (en ouder(s)/verzorger(s)) tips vinden voor:

Alle vakken

- **Huiswerk.tv** - website met filmpjes en uitleg over diverse onderwerpen: <http://huiswerk.tv/>
- **Robotekst.nl** - Met Robotekst is het mogelijk om een pdf-bestand in vier stappen om te zetten in een leesbaar document. U ontvangt via e-mail het keurig opgemaakte bestand. Robotekst is gratis te gebruiken en ontwikkeld door Bartiméus en Dedicon Educatief:
- In sommige versies van Word kan geschreven taal worden omgezet naar gesproken taal, zie voor meer informatie de website **Dedicon**
- **Neurocampus**: Braintraining via internet over taal, rekenen, inzicht en geheugen
- **Fences**: gratis (Engelstalig) programma dat het bureaublad op computer in vakjes indeelt, waar binnen je iconen kunt ordenen. De vakjes kunnen een naam krijgen. Hierdoor kan een leerling snel documenten of programma's vinden.

Talen algemeen

- **Luisterbieb**: een gratis app waarmee Nederlands- en Engelstalige boeken kunnen worden beluisterd. Het is mogelijk om de app te koppelen aan het lidmaatschap van de Bibliotheek, waarmee het aantal titels nog groter is
- **LibriVox**: een gratis website en app voor ruim 20:000 Engelstalige audioboeken. Er zijn ook boeken in andere talen beschikbaar
- **Lezen voor de lijst (website)**: is een gratis website die hulp biedt bij advisering, keuze en verwerking van boeken die leerlingen voor hun leeslijst moeten lezen. Een bijzonder kenmerk van de website is dat er zes leesniveaus worden onderscheiden.
- **Digischool/interactica** (niet gratis): oefenwebsites voor het oefenen van woordenschat, grammatica en uitspraak of eigen niveau.
- **Wrts** – een gratis online overhoorprogramma. Kies er voor om niet in een keer heel veel woorden in één lijst te zetten, maar de lijst met woordjes te verdelen. Daarbij is het raadzaam om meermaals, op diverse dagen, te oefenen. Begin ruim van te voren.
- **Dyslexie en vreemde talen** (<http://dyslexie-en-vt.org/>) informatie over dyslexie en MVT, met name Engels

Nederlands

- **ABC van de Nederlandse taal**: een website met regels over spelling en grammatica van de Nederlandse taal.
- **Beterspellen.nl**: een dagelijkse test van vier vragen om te oefenen met spellen. Op de website is ook een uitleg te vinden over de spelling van (werk-)woorden.
- **Jufineke.eu/taal-spelling-filmpjes/**: een website met ook filmpjes waarin de spellingregels worden uitgelegd.
- **Juf Melis**: een website om te oefenen met Nederlandse Taal. Juf Melis is docente Nederlands op een school voor voortgezet onderwijs.
- **CambiumNed**: een website voor het vak Nederlands, voornamelijk voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. Oorspronkelijk is deze website gemaakt voor scholengroep Cambium te Zaltbommel. Veelzijdige website met taaloefeningen, taalspelletjes, maar ook hoe brieven geschreven moeten worden en informatie over poëzie.

Engels

- **Quizlet:** Engelse websites waar de leerling in eigen woorden een lijst kan aanmaken.
- **Teach2000:** woordjes overhoren.
- **Nu beter Engels:** om te oefenen met de Engelse taal. Een dagelijkse test van vier vragen met uitleg.
- **Bijles Engels:** een website met uitleg van Engelse grammatica.
- **Top 60 grammaticafouten**(Engels): uitleg over de meest gemaakte fouten in Engelse grammatica.

Rekenen/Wiskunde

Voor alle leerlingen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs is door Malmberg een app ontwikkeld die voorbereidt op de nieuwe rekentoets. Hiermee kunnen leerlingen thuis oefenen én een echte cito-rekentoets maken. Alleen beschikbaar voor de iPad:

<http://www.malmberg.nl/MBO/Home/MBO-Nieuws/Nieuw-Rekentoetstrainer-app1.htm>

Tips voor leerlingen met dyslexie en/of voor hun ouder(s)/verzorger(s)

- www.dyslexie.startpagina.nl: als je iets meer wilt weten over dyslexie
- www.steunpuntdyslexie.nl: veel informatie over dyslexie in het voortgezet onderwijs
- www.lexima.nl: producent van software en andere hulpmiddelen
- www.dyslexie-vraagbaak.nl: onderdeel van Lexima
- www.balansdigitaal.nl: landelijke vereniging voor ouders van kinderen met een leer- en/of gedragsstoornis
- www.dedidon.nl: informatie voor mensen met een leeshandicap
- www.oppu.nl: website van Orthopedagogen Psychologen Praktijk Utrecht met veel nuttige informatie en links
- www.woortblind.nl: voor ouders en volwassenen die met dyslexie te maken hebben.
- www.minocw.nl: website van het Ministerie van Onderwijs met veel informatie over dyslexie in het voortgezet onderwijs
- www.digischool.nl: gratis download overhoorprogramma's voor primair en voortgezet onderwijs
- www.ezelsbruggetje.nl
- www.lereniseenmakkie.nl
- www.brainstudio.nl: een website over het maken van mindmappen en anders studeren
- www.woordjesleren.nl
- www.taalkist.nl/leerlingen/
- www.taaluitleg.nl
- www.leermiddelenplein.nl

Bijlage 1: Begeleidingsplan (format)

Begeleidingsplan
Situatie schets
Doel begeleiding
Wat doen we?
Waar moeten we rekening mee houden?
Hoe weten we of het gelukt is?
Wat hebben we nodig?
Gemaakte afspraken (wat/wie/wanneer)

Bijlage 2: Dyslexiekaart (format)

DYSLEXIEKAART

Naam leerling:

Coördinator:

De afspraken op deze dyslexiekaart zijn overeengekomen op (datum invullen):

.....

De dyslexiekaart is gedurende de gehele schoolperiode van de leerling geldig.

Handtekening:


.....

Compenserende faciliteiten:

- Extra tijd voor proefwerken.
- Proefwerken en werkstukken op tekstverwerker met spelling- en grammaticacontrole.
- Studietoelaten, proefwerken en werkstukken met tekst-naar-spraaksoftware (TextAid).
- Gebruik van lettertype Arial 12.

Van de leerling verwachten wij dat hij/zij:

- Dagelijks 15/20 minuten leest.
- WRTS gebruikt voor het leren van de woordjes van de vreemde talen.
- Muiswerk gebruikt voor het extra oefenen van de spelling van woorden.
- Zelf de dyslexiebegeleidster benadert wanneer er overleg en/of begeleiding is gewenst.

 **DeLageWaard**
Christelijke Scholengemeenschap
voor vmbo, mavo, havo en vwo

Bijlage 3: Extra uitleg over het spraak- en taalsoftware TextAid

TextAid is een online tool die u ondersteunt bij het lezen en maken van teksten.

ReadSpeaker TextAid maakt gebruik van tekst-naar-spraak. Met ReadSpeaker TextAid beschikt u over zowel een geschreven als gesproken versie van uw documenten. Er is een meeleescursor aanwezig waardoor TextAid u zowel auditief als visueel kan ondersteunen.

Voorlezen van teksten

TextAid beschikt over een eigen Cloud opslag. Iedere gebruiker met een account kan zijn of haar eigen documenten uploaden en voor laten lezen. Opslaan doet u in uw eigen bibliotheek. Het is mogelijk om direct Word, TekstPDF, Epub, en Excel bestanden voor te laten lezen. Foto Pdf-bestanden kunnen met de ingebouwde OCR software direct omgezet worden naar tekst Pdf zodat ook deze bestanden voorgelezen kunnen worden. Er zijn 9 talen beschikbaar waaronder Nederlands, Engels, Duits, Frans en Spaans. De eigen bibliotheek kent een mappenstructuur waardoor het mogelijk is om documenten en digitale boeken te structureren. Er is een koppeling met Dedicon waardoor vrijwel alle schoolboeken van het basis- en voortgezet onderwijs ingeladen en voorgelezen kunnen worden.

Er is een language tag aanwezig. U kan bijvoorbeeld Engelse zinnen met de Engelse stem en Nederlandse stemmen met de Nederlandse stem voor laten lezen. Dit is ook erg handig bij het leren van woordjes. De language tag kan u gebruiken bij alle beschikbare voorleestalen.

Maken van teksten

TextAid helpt bij het maken van een tekst. Het programma spreekt letters, woorden of zinnen direct uit tijdens het typen. Er is een spellingcontrole aanwezig. Daarnaast is er een krachtige woordvoorspeller. Door het laten voorlezen van de eigen gemaakte tekst kan gecontroleerd worden of de zinsbouw en/of de tekst goed overkomt.

Bestuderen van teksten

Een tekst kan worden opgeslagen als MP3 bestand. Het is mogelijk om teksten te verzamelen van internet en deze rechtstreeks in TextAid te plakken. Vanuit de tekstverwerker is het mogelijk om teksten te direct te vertalen (powered by Google translate). Het is mogelijk om een samenvatting te maken van een tekst met behulp van markeerstiften.

Scannen van teksten

Met de krachtige scanfunctie (OCR) van TextAid is het mogelijk om foto Pdf direct te converteren naar een tekst Pdf. Scans kunnen dus omgezet worden naar een leesbaar formaat.

Dedicon

Schoolboeken zijn verkrijgbaar bij Dedicon en kunnen geüpload worden in TextAid. Zo is het mogelijk om schoolboeken op alle devices (Windows, MAC, Android, IOS en Chromebooks) te openen en voor te laten lezen.

Voordelen van het gebruik van TextAid.

- *100% Webbased*
De tool is online en altijd beschikbaar. Dit zorgt ervoor dat u TextAid kunt gebruiken op uw computer, tablet of telefoon. Het maakt niet uit welk besturingssysteem u gebruikt.
- *Leest Word en pdf*
U kunt uw eigen documenten uploaden. Hierin kunt u uw eigen documenten in verschillende formaten bekijken en voor laten lezen. (PowerPoint, PDF, Word, Epub, etc) U kunt uw documenten in uw eigen bibliotheek opslaan en vanaf elk apparaat openen.
- *Samenvatting maken*
Maak met markeerstiften een samenvatting van uw digitale (Dedicon) boek.
- *Makkelijk woordjes in een vreemde taal leren*
Laat woorden met de juiste uitspraak voorlezen. Zo kan u bijvoorbeeld Engelse woordjes met de Engelse stem en de Nederlandse betekenis met de Nederlandse stem laten voorlezen.
- *Scan/OCR*
Upload uw eigen gescande documenten en laat deze door ReadSpeaker TextAid voorlezen.
- *Schrijfhulp*
Laat de tekst voorlezen terwijl u typt. U kunt ervoor kiezen om letter voor letter, complete woorden of hele zinnen te laten voorlezen. Gebruik ook de krachtige woordvoorspeller.
- *Web-Reader*
Met de Web-Reader van TextAid kunt u websites voor laten lezen. U hoeft alleen maar de tekst te selecteren die u wilt laten voorlezen. Met de speciale taakbalk kunt u de tekst voor laten lezen. Dit werkt voor zowel Windows, Mac, Chromebook en alle mobiele apparaten.